

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

**European Charter
for Regional
or Minority Languages**

**Charte européenne
des langues régionales
ou minoritaires**

**Bölgä hem azınnıklar
dilleri uurunda
Evropa hartiytası**

**GAGAUZIAN VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION**

Bölgä hem azınnıklar dilleri uurunda Evropa hartiytası

Strasburg, noyabrinin 5-i 1992 yıl

Açıklayıcı doklad

(Diil ofițial çeviri)

Preambula

Bu Hartiyayı imzalayan devletlär-Evropa Sovetin azaları,

Hesaba alarak, ki Evropa Sovetin keezi taa pek birleştirmää onun azalarını, ayırıcı, korumaa hem gerçekleştirmää idealları hem prinçipleri, angıları onnarın ortak mirasıdır;

Hesaba alarak, ki Evropanın bölgä hem azınnık dillerin korunması, angıların bir payı yakın kaybelsin, yardım eder desteklemää hem ilerletmää Evropanın kultura zenginiini hem adetlerini;

Hesaba alarak, ki bölgä hem azınnık dillerini özel hem toplum yaşamasında kullanmak hakı tanınêr nicä bir alınmaz hak o prinçiplerä uygun, angıları fiksät edili Vatandaş hem politika hakları uurunda halklararası paktında, hem İnsan hakları hem temel serbestliklerini korumak için Evropa konvençiyasının ruhuna görä;

Göz altında tutarak SBSE çerçevesindä yapılmış çalışmayı hem, ayırıcı, Helsinki Son aktını 1975 yıldan hem Kopengagen konferençiyanın dokumentini 1990 yıldan;

Çizgileyeräk kulturaların karşılıklı zenginlemeklerin maanasını hem dillär çeşitliliini, hem dä hesaba alarak, ki bölgä hem azınnıklar dillerin korunması hem ilerledilmesi diil läözüm zarar etsinnär ofițial dillerä hem onnarın üürenmesinin läözümüne;

Tanıyarak, ki bölgä hem azınnıklar dillerin korunması hem ilerledilmesi Evropanın türlü devletlerindä hem bölgelerindä önemli bir katkı Evropanın düzülmesinä, angısının temelinä koyulu demokratiya hem kultura çeşitlili millî suverenitet hem teritorial bütünnüü çerçevesindä;

Göz altında tutarak Evropa devletlerin türlü bölgelerindä ayırı şartları hem adetleri,

Kayıll oldular aşaadakı için:

PAY I – GENEL HALLAR

Statya 1 – Definiçiyalar

Bu Hartiyay için:

a) „bölgä dilleri” eki „azınnıklar dilleri” ölä dillär, angılarını:

- i) tardiçiyaya görä kullanêr devletin belli bir teritoriyasında bu devlettä yaşayan bir grupa insan, angıları sayı tarafından taa küçüktür, nekadar devlettä yaşayan kalan insan, hem

ii) bu devletin ofițial dilindän (dillerindän) ayırılêêrlar;

Bu dillär sayısına girmeer ofițial dilin (dillerin) dialektleri hem göçmenlerin dilleri;

- b) „teritoriya, neredä kullanîlêr bölgä eki azınnık dili”, sayılêr bir geografik rayonu, angısında anılan dili insanın bir payı kullanêr nicä bir ilişki kolaylını, da buna dayanarak, yapılêr bu Hartiyada yazılan türlü çalışmalar, aniki korumaa hem ilerletmää o dili;
- c) „diil teritoriya dilleri” sayılêr o dillär, angılarını kullanêr devletin insanı, ama angıları, bakmayarak devletin teritoriyasında tradițional kullanmalarına, yok nasıl baalansınnar onun bir belli rayona.

Statya 2 – Baalantılar

1. Herbir taraf baalanêr uygulamaa II-ci payın hallarını herbir bölgä eki azınnık dillerinä, angılarında lafederlär onun teritoriyasında hem angıları uyêrlar I-ci statyadaki definişiyaya.
2. 3-cü statyaya görä herbir dilä, angısı gösterili ratifikaşiyada, kabletmektä eki kaavilemektä, herbir Taraf baalanêr uygulamaa en az otuz beş punkt yada subpunkt, ayırılmış Hartiyanın III-cü payının hallarından, bu sayda en az üçär, ayırılmış 8-ci hem 12-ci statyalardan, hem birär, ayırılmış 9-cü, 10-cu, 11-ci hem 13-cü statyalardan.

Statya 3 – Praktika çalışmaları

1. Herbir Annaşan Taraf kendi ratifikaşiya, kabletmäk eki kaavilemäk dokumentindä belli eder onun bütün teritoriyasında yada onun teritoriyasının bir payında taa az kullanılan herbir bölgä dilini eki azınnık dilini eki dä ofițial dili, angılarına uygulanêrlar 2-ci statyanın 2-ci punktuna görä ayrılan punktlar.
2. Herbir Taraf taa sora istedii vakıtta var nasıl haber versin Genel sekretara, ani o kayıl olêr baalantılarla, angıları kaynaklanêrlar Hartiyanın herbir başka punktundan, angısı belli edilmediydi onun ratifikaşiya, kabletmäk eki kaavilemäk dokumentindä yada onun için, ani bu statyanın I-ci punktu uygulanacak başka bölgä dillerinä eki azınnıklar dillerinä yada başka ofițial dillerä, angıları taa az kullanîlêrlar onun bütün teritoriyasında eki onun teritoriyasının bir payında.
3. Önceki punkta gösterilän baalantılar, sayılêrlar ratifikaşiyanın, kabletmenin eki kaavilemenin ayrılmaz payı hem onnarın kuvedi hep ölädir onnarın bildirilmesinin günündän beeri.

4 – Var olan korumak rejimleri

1. Hiç bişey bu Hartiyada diil läüzüm yorumnansın nicä sınırlamayan eki karşı gidän o haklara, angılarını garantiyalêr İnsan hakları için Evropa konvenşiyası.
2. Bu Hartiyanın halları kısıtlamêêrlar taa ii halları, angıları dokunêrlar bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin statusuna yada Tarafların birisindä varsa azınnıklara ilişik kişilerin yuridik rejiminä yada geçiriliysä ikitaraflı yada çoktaraflı halklararası annaşmalara.

Statya 5 – Var olan baalantılar

Hiç bişey bu Hartiyada yon nasıl yorumnansın niçä hak katılmaa çalışmalara eki gerçekteştirmää o işleri, angıları uymêêrlar Birleşmiş Milletlär Organizaţiyası Ustavın keezlerinä yada başka halklararası baalantılara, sayarak suverenitet hem devletlerin teritoriya bütünüü prinţipini.

Statya 6 – İnformaţiya

Taraflar baalanêrlar gözletmää, ani ilgili kuvetlerä, organizaţiyalara hem kişilerä verilsin informaţiya bu Hartiyadan kaynaklanan haklar hem borçlar için.

PAY II – 2-Cİ STATYANIN I-Cİ PUNKTUNA GÖRÄ KEEZLÄR HEM PRİNŢİPLÄR

Statya 7 – Keezlär hem prinţiplär

1. Taraflar gerçekteştirlerlär bölgä dillerinä eki azınnıklar dillerinä ilişik kendi politikasını, yuridik hem praktika zaametlerini, dayanarak aşaadakı keezlerä hem prinţiplerä:

- a) tanımak, ani bölgä dilleri eki azınnıklar dilleri kultura zenginniini gösterän bir fenomen;
- b) hesaba almak bölgä dilinin eki azınnık dilinin yayılmak sferasını, aniki gerçekteştirmää, ki şindiki eki eni administrativ bölümnüü engel etmesin filan bölgä dilinin eki azınnık dilinin gelişmesinä;
- c) bölgä dillerinä eki azınnık dillerinä yardım etmek için aktiv çalışmaların lâazımnı;
- d) yardım etmek hem/eki isteklendirmek bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin kullanmasını aazdan hem yazılı formada, toplum hem özel yaşamakta;
- e) bu Hartiyanın çalıştı sferalarında bölgä dilini eki azınnık dilini kullanan grupalar, hem dâ başka grupalar arasında ilişkileri korumak hem ilerletmek devlettä, neredä dil kullanılêr identik eki benzär formada, hem dâ devlettä başka dilleri kullanan grupalarla kultura ilişkilerini kurmak;
- f) lâazımnı formaları hem kolaylıkları saalamak bölgä dillerini eki azınnık dillerini üretmek hem öğrenmek için herbir uygun uurda;
- g) yaratmak ölä şartları, aniki bölgä dilini eki azınnık dilini bilmeyän kişilär, angıları yaşêêrlar dilin kullanıldı regionda, öğrenäbilsinnär o dili, eer istekleri varsa;
- h) yardım etmek öğrenmää hem aaraştırmää bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini universitetlerdä yada onnara uygun üretrim kurullarında;
- i) yardım etmek milletlär arasında türlü diişimnerä bu Hartiyanın kapladu sferalarda, doorulu o bölgä dillerinä eki azınnıklar dillerinä, angıları kullanılêrlar identik eki benzär formada iki yada taa zeedä devlettä.

2. Taraflar baalanêrlar yok etmäâ, eer onnar bunu taa yapmadıysalar, türlü dooruluksuz ayrılıkları, sıraya girmemekleri, sınırlamakları eki kolaylıkları, angıları ilişik bölgä dilin eki azınnık dilin kullanmasına o neetlän, ki durgutmaa eki korkuntulu olmaa onun korunmasına yada gelişmesinä. Bölgä dillerinä eki azınnık dillerinä ilişik spețial çalışmaları yapılması neetlän yardım etmäâ olsun denklik bu dilleri kullanan kişilerin hem başka halkın arasında, yada lääzım olduu gibi onnarın özelliklerini hesaba almak sayılmêêrlar nicä bir zaamet, ani doorulu yapmaa diskriminațiya taa yaygın dilleri kullanan insana karşı.
3. Taraflar baalanêrlar yardım etmäâ, lääzımını çalışmaları yaparak, ani devlettä dil grupalar arasında olsun annaşmalık, ayrıca, bölgä dillerinä eki azınnık dillerinä ilişik saygı, annayış hem saburluluk koyulsun kendi padişaalıklarında üüretim hem üürenmäk daavaların sayısına, hem isteklendirmää mass-media organnarını çözmää hep bu soruyu.
4. Bölgä dillerinä eki azınnıklar dilinä doorulu politikalarını belli ederäk, Taraflar hesaba alêrlar bölä dilleri kullanan grupaların zorluklarını hem isteklerini. Lääzım olduu zaman Taraflar yardım ederlär kurmaa organnarı, aniki yardım etmäâ kuvetlerä herbir soruda, ani ilişik bölgä dillerinä eki azınnıklar dillerinä.
5. Taraflar baalanêrlar uygulamaa, lääzımını diişimneri yaparak, öndeki 1- 4 punktlarda gösterilän prințipleri diil teritorial dillerä. Ama bu Hartıyayı gerçekleştirmäk için çalışmaları karakteri hem büyüklüü bu dillerä ilişik lääzım belli edilsinnär duruma görä, hesaba alarak belli dilleri kullanan grupaların zorlarını, isteklerini hem sayarak onnarın tradițiyaalarını hem özelliklerini.

PAY III – BÖLGÄ DİLLERİN EKİ AZINNIKLAR DİLLERİN TOPLUM YAŞAMASINDA KULLANMASINI DESTEKLEYÄN ÖLÇÜLÄR 2-Cİ STATYANIN 2-Cİ PUNKTUNA UYGUN BAALANTILARA GÖRÄ

Statya 8 – Üüretim

1. Üüretimä ilişik Taraflar baalanêrlar bölä dillerin kullandı teritorianın çerçevesindä, bu dillerin herbirinin durumuna görä hem devletin ofițial dilin (dillerin) üüretimnä zarar yapmadan:
 - a) i) saalamaa kolaylıkları şkoladan ileri üüretimi belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
ii) saalamaa şkoladan ileri üüretim bük bir payını belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
iii) uygulamaa öndeki podpunktlarda **i** hem **ii** gösterilän ölçülerin birisini baari o üürenicilerä, kimin ayleleri bunu isteer hem angıların sayısı bunun için eterli; yada
iv) desteklemää hem/eki uygulamaa öndeki **i-iii** podpunktlarda anılan ölçüleri, eer devlet organnarın yoksa doorudan kompetențiyaası şkoladan ileri üüretim sferasında;

- b) i) saalamaa kolaylıkları başlankı üüretimi belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- ii) saalamaa kolaylıkları başlankı üüretim bük bir payını belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- iii) saalamaa başlankı üüretim çerçevesindä uygun bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin okunmasını üüretim programasının bir payı gibi; yada
- iv) uygulamaa öndeki podpunktlarda **i-iii** gösterilän ölçülerin birisini baari o üürenicilerä, kimin ayleleri bunu isteer hem angıların sayısı bunun için eterli;
- c) i) saalamaa kolaylıkları orta üüretimi belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- ii) saalamaa kolaylıkları orta üüretim bük bir payını belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- iii) saalamaa orta üüretim çerçevesindä uygun bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin okunmasını üüretim programasının bir payı gibi; yada
- iv) uygulamaa öndeki podpunktlarda **i-iii** gösterilän ölçülerin birisini baari o üürenicilerä, angıları eki onnarın ayleleri bunu isteer hem angıların sayısı bunun için eterli;
- d) i) saalamaa kolaylıkları profesional-tehnik üüretimini belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- ii) saalamaa kolaylıkları profesional-tehnik üüretim bük bir payını belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- iii) saalamaa profesional-tehnik üüretim çerçevesindä uygun bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin okunmasını üüretim programasının bir payı gibi; yada
- iv) uygulamaa öndeki podpunktlarda **i-iii** gösterilän ölçülerin birisini baari o üürenicilerä, angıları kendileri eki onnarın ayleleri bunu isteer hem angıların sayısı sayılêr bunun için eterli;
- e) i) saalamaa kolaylıkları universitet eki başka üüsek üüretimini belli bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä kabletmää; yada
- ii) kurmaa kolaylıkları üürenmää bu dilleri universitet hem üüsek üüretim distiplinası gibi; yada
- iii) isteklendirmää hem/eki yol vermää bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä universitet eki üüsek üüretim başka formalarına yada kurmaa kolaylıkları üürenmää bu dilleri universitet hem üüsek üüretim distiplinası gibi, eer devlet oynamarsa baş rolü üüsek üüretim kurullarına ilişik da bu beterä uygulanamarsalar podpunktlar **i** hem **ii**;

f) i) saalamaa kurulsun kursalar etişmiş insannara hem kvalifikaçıya üüselmæk sisteması, neredä üüretim yapılır taa çok yada bús-bütün bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä; yada

ii) teklif etmää bölä dilleri etişmişlerin üüretimi hem kvalifikaçıya üüselmæk distiplinası gibi; yada

iii) yardım etmää hem/eki isteklendirmää inişiativaları üürenmää bölä dilleri distiplina gibi etişmişler için programalarda hem kvalifikaçıya üüselmæk programalarında, eer devlet organnarın yoksa doorudan kompetenşiyası etişmişlerin üüretimi sferasında;

g) çalışmaa, aniki saalamaa istoriya hem kultura üüredilmesini, angıları gösterilerlär bölgä dilindä eki azınnık dilindä;

h) saalamaa hazırlamaa hem enidän hazırlamaa üüredicileri, angıları yakışêrlar tamannamaa o popdpunktıların uygulanmasını, angılarınnan Taraf kayıllık gösterdi;

i) kurmaa kontrol organı eki organnarını, angıları gözledeklär yapılan ölçüleri hem rezultatları bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä üüretim organizaşiyası yada onnarın ilerledilmesi uurunda hem dä cuvap ederlär, aniki toplanan bilgilerä dayanarak, belli zamanda hazırlansın hem cümneyä açılısın raportlar.

2. Dokunêr üüretimä hem başka teritorialara, neredä bölgä dilleri eki azınnıklar dilleri tradişiyaya görä kullanılmêêrlar, Taraflar baalanêrlar, eer bölgä dilini eki azınnık dilini kullanan kişilerin sayısı eterliysä, izin vermää, isteklendirmää eki saalamaa bölgä dilindä eki azınnık dilindä üüretimi yada bu dilin üürenmesini herbir üüretim uurunda.

Statya 9 – Sud kuvetleri

1. Taraflar baalanêrlar o sud dolaylarına, neredä bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan insanın sayısı verer hak aşada gösterilän ölçülerä bu dillerin herbirin durumuna uygun hem eer bu punktun verdii kolaylıkları sudya görmeer bir engel gibi dooru daava yapmak için:

a) kriminal daavalarını bakmakta:

j) saalamaa, ki tarafların birisinin istediinä görä daava yapılsın bölgä dilindä eki azınnık dilindä; hem/yada

ii) garantiyalamaa kabaatlı gösterilän kişiyä kullanmaa kendi bölgä dilini eki azınnık dilini; hem/yada

iii) saalamaa, ani bilgi istemeklär hem marturların açıklamaları, yazılı eki aazdan, bakılmasınnar olumsuz sade onuştan, ani onnar formulat edili bölgä dilindä eki azınnık dilindä; hem/yada

iv) bilgi istemeyä görä daavaya dokunan dokumentleri hazırlamaa uygun bölgä dilindä eki azınnık dilindä, lâázım olduu zaman kullanarak çevirici yardımını, istämeyeräk ilgili kişilerdän zeedä harcanmak;

b) şivil daavalarını bakmakta:

i) saalamaa, ani tarafkların birisinin istediinä görä daavanın sudta bakılması geçsin bölgä dilindä eki azınnık dilindä; hem/yada

ii) açan proşesä katılan läözım kendisi çıksın suda, izin vermää ona kullansın kendi bölgä eki azınnık dilini, onun tarafından zeedä harç almayarak; hem/yada

iii) izin vermää dokumentlerin teslim edilmesini hem martur açıklamalarını bölgä dilindä eki azınnık dilindä, läözım oldu zaman kullanarak çevirici yardımını;

c) administrativ daavalarını bakmakta:

i) saalamaa, ani tarafkların birisinin istedi zaman sudta daava bakılması geçsin bölgä dilindä eki azınnık dilindä; hem/yada

ii) açan proşesä katılan läözım kendisi çıksın suda, izin vermää ona kullansın kendi bölgä dilini eki azınnık dilini, onun tarafından zeedä harç almayarak; hem/yada

iii) izin vermää dokumentleri hem martur açıklamalarını vermää bölgä dilindä eki azınnık dilindä, läözım oldu zaman kullanarak çevirici yardımını;

d) çalışmaa, aniki öndeki punktların **i-iii** podpunktlarının uygulanması hem olabilir çeviricinin izmetlerinä danışmak çıkarmasınar ilgili kişilerdän zeedä harcanmak.

2. Tarflar baalanêrlar:

a) ret etmemää tanınsın devlettä hazırlanan yuridik dokumentlär sade onuştan, ani onnar hazırlanmışlar bölgä dilindä eki azınnık dilindä; yada

b) ret etmemää tanınsın tarafkların arasında Hartiya tarafında-devlettä hazırlanan yuridik dokumentlär sade onuştan, ani hazırlanmışlar bölgä dilindä eki azınnık dilindä, hem saalamaa kolaylık örnek göstermää onnarı ilgili üçüncü tarafa, angısı kullanmêr bu dili, eer bu dokumentin içindeli bildirilirsä ona o dokumenti örnek gösterän kişi (kişilär); yada

c) ret etmemää tanınsın tarafkların arasında devlettä hazırlanan yuridik dokumentleri sade onuştan, ani onnar bölgä dilindä eki azınnık dilindä.

3. Tarflar baalanêrlar saalamaa zakonnar tekstlerin açıklını bölgä dillerindä eki azınnık dillerindä, haliz onnarın, angıları doorudan işerlär bu dilleri kullanan kişilerä, eer bu dokumentlär verilmediysä onnarın elinä başka türlü.

Statya 10 – Administrativ organnarı hem devlet izmetleri

1. Devletin administrativ dolaylarında, neredä bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan insanın sayısı verer hak tamannamaa aşaa gösterilän çalışmaları, hem herbir dilin durumuna uygun, Tarfalar baalanêrlar olabilecek kadar:

a) i) saalamaa, ani administrativ kuvetleri kullansınar bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini; yada

- ii) saalamaa, ani topluluklan kontakta bulunan onnarın temsilcileri kullansınar bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini davranarak o kişilerä, angıları danışêrlar onnara bu dillerdä, yada
- iii) saalamaa, ani bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan kişilär veräbilsinnär aazdan eki yazılı şekildä dilekçä bu dillerdä hem kabledäbilsinnär cuvap bu dillerdä; yada
- iv) saalamaa, ani bölgä dillerini eki azınnık dillerini kullanan kişilär veräbilsinnär aazdan eki yazılı şekildä dilekçä o bu dillerdä; yada
- v) saalamaa, ani bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan kişilär teslim edäbilsinnär ofițial dokumentleri bu dillerdä;
- b) saalamaa halka geniş kullanan administrativ dokumentlerini hem blanklarını bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä yada iki dilli variantta;
- c) izin vermää administrativ kuvetlerinä hazırlamaa dokumentleri bölgä dilindä eki azınnıklar dilindä.
2. Dokunarak erli hem bölgä kuvetlerinä, angıların teritoriyasında bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan insanın sayısı okadar, ani verer hak gösterilän ölçülerä, Taraflar baalanêrlar izin vermää hem/yada isteklendirmää:
- a) bölgä eki erli kuvetlerin bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanmaa;
- b) bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan kişilerä vermää kolaylık vermää aazdan eki yazılı şekildä dilekçä bu dillerdä;
- c) bölgä kuvetleri tiparlasınar kendi ofițial dokumentlerini uygun bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä dä;
- d) erli kuvetlär tiparlasınar kendi ofițial dokumentleri uygun bölgä dillerindä hem azınnık dillerindä dä;
- e) bölgä kuvetlerin bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanmasını temsil organnarın sesiyalarındaki debatlarında, ama bu sayılmêr, ani yok nasıl kullansınar devletin ofițial dili (dilleri) dä;
- f) erli kuvetlär bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullansınar temsil organnarın sesiyalarındaki debatlarında, ama bu sayılmêr, ani yok nasıl kullanılsın devletin ofițial dili (dilleri) dä;
- g) kullanmaa yada üürenmää adetçä hem toponimika bakımından bölgä dillerindä eki azınnık dillerindä erlerin dooru adlarını, lääzım oldu zaman devletin ofițial dilinnän (dillerinnän) birerdä.
3. Danışarak devlet funktiyalarına, angılarını gerçekleştirer administrativ kuvetleri yada onnarın adından zaamet edän başka kişilär, Taraflar baalanêrlar kendi teritoriyasında, neredä kullanılêr bölgä dilleri eki azınnıklar diileri, herbir dilin halına uygun olarak hem olabilecek kadar:

- a) saalamaa bu funkčijaları tamannarkan bölgä dillerin eki azınnıklar diilerin kullanmasını; yada
 - b) izin vermää bölgä dillerini eki azınnıklar diilerini kullanan kişilerä dilekčä vermää hem cuvap kabletmää bu dillerdä; yada
 - c) izin vermää bölgä dillerini eki azınnıklar diilerini kullanan kişilerä bu dillerdä dilekčä vermää.
4. Neetlerinä koyup gerçekteştirmää 1, 2 hem 3 punktların o hallarını, angılarının onnar kayıl oldular, Taraflar baalanêrlar tamannamaa bir eki taa zeedä ölçü ašaadakılarından:
- a) saalamaa, eer läözım olursa, yazılı hem aazdan çeviri;
 - b) kabletmää işä hem, läözım olursa, hazırlamaa sorumnu kişileri hem başka türlü devlet izmetçilerini;
 - c) kanaatlamaa, olabilecek kadar, bölgä dilini eki azınnıklar dilini kullanan devlet izmetçilerinin isteyişlerini koymaa onnarı işä o bölgeyä, neredä kullanılêr bu dil.
5. Taraflar baalanêrlar izin vermää ilgili kişilerin istediinä görä kullanmaa eki kabletmää laapları bölgä dilindä eki azınnık dilindä.

Statya 11 – Mass-media organnarı

1. Dokunarak bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan kişilerä, o teritoriyada, neredä lafederlär o dillerdä, herbir dilin halına uygun, o uurda, angısında dooru eki kıynaş geçer devlet kuvedin kompetençiyası, etkileri hem çalışmaları hem zarar vermeyeräk mass-media organnarın baamsızlına hem avtonomnuuna, Taraflar baalanêrlar:
 - a) o uurda, angısında radio hem televiziya tamannêrlar devlet izmeti rolünü:
 - i. saalamaa en azdan bir radiostançiya hem bir televiziya kanalın kurulmasını, angıları çıkêrlar efirä bölgä dillerindä eki azınnıklar dilindä; yada
 - ii. isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa, en azdan, bir radiostançiya hem bir televiziya kanalın kurulmasına, angıları çıkêrlar efirä bölgä dillerindä eki azınnıklar dilindä; yada
 - iii. tamannamaa läözımın çalışmaları, aniki teleradio yayınnarın strukturuların plannarında olsun programalar bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä;
 - b) i. isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä çalışan en azdan bir radiostançiyanın kurulmasına; yada
 - ii. isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä düzenni çıkan radioprogramalara;
 - c) i. isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä çalışan en azdan bir televiziy kanalın çalışmasına; yada
 - ii) isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä çalışan televiziya programalarına;
 - d) isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä audiovizual produkçiyanın üretilmesinä hem yayınnamasına;
 - e) i. isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä en azdan bir gazetanın kurulmasına; yada
 - ii. isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä düzenni şekildä gazeta statyaların tiparlanmasına;

- f) i. ödemää bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan o mass-media organnarın eklenmä harcanmaklarını, eer zakona görä geneldä verilärsä mass-media organnarına finans yardımını; yada
 - ii. yayınnamaa var olan finans yardımını bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä audiovizual produkçıyasını üretimäk için;
 - g) yardımcı olmaa hazırlamaa jurnalistleri hem başka personalı bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan mass-media organnarı için.
2. Taraflar baalanêrlar garantiyalamaa serbestlik doorudan tutmaa radio- hem televiziya kolverimini komuşu devletlerdän, angıları kullanêrlar bölgä dilinin eki azınnık dilinin identik yada yakın formasını, hem engel etmemää retranslat etmää radio- hem televiziya kolverimnerini ölä dildä komuşu padişaalıklardan. Hep butakım onnar baalanêrlar gözletmää, ani basımda kurulmasın hiç birtürlü engellär fikir açıklamak serbestliinä hem serbest informaçıya yayınnamasına o dildä, angısı identik eki yakın bölgä dilinä eki azınnık dilinä. Yukarda sıralanan serbestlikleri tamannamaa deyni bunun yanısora läüzim olmaa borçlu hem sorumlu, onuştan o var nasıl düşsün formallık, şartlar, sınırlamalar hem sankçıyalar altına, angıları zakona görä läüzim demokratik toplumunda milli koruntuluu, teritorial bütünnüü, halkın koruntuluu için, düzensizliin hem zakonsuzluun önünä çıkkmaa deyni, saalık koruması hem toplum moralini korumak için, başka kişilerin reputaçıyasını hem haklarını korumaa deyni, konfidencial informaçıya sızmasın deyni eki yuridik organnarın avtoritetini hem tarafsızlını korumaa deyni.
 3. Taraflar baalanêrlar saalamaa, ani bölgä dillerini eki azınnıklar dilleirni kullanan kişilerin interesleri temsil edilsin eki hesaba alınsın o organnarda, angıları var nasıl zakona görä hem daavaylan garantiyalamaa mass-media organnarın serbestliini hem çeşitliliini.

Statya 12 – Kultura akçıyaları hem obyektlär

1. Dokunarak kultura sıralarına hem obyektlerinä – ilk sırada bibliotekalara, videotekalara, kultura merkezlerinä, muzeylerä, arhivlerä, üüsek hem üüsek spețial üretim kurullarına, teatralara hem kinoteatralara, hem dä literatūra yaratmalarına hem kinoprodukçıyaya, halk yaratmasına, festivallerä kultura zanaatlarına, sayarak, ayırıc, eni tehnologiyaları kullanmak – Taraflar baalanêrlar o teritoriyada, neredä kullanılêr bölä dillär, hem devlet organnarın bu sferada kompetençıyasına, etkilerinä hem rolüna uygun uurda:
 - a) isteklendirmää açıklamak hem yaratmak formalarını, angıları karakterli bölgä dillerinä hem azınnıklar dillerinä, hem yardımcı olmaa bu dillerdä yaratmaların türlü kullanmak kolaylıkları gelişmesinä;
 - b) yardımcı olmaa gelişsin bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä yaratmaları kullanmak için türlü kolaylıklar başka dilleri kullanan insannara, taa genişçä uygulayarak çeviri, dublat etmäk, sinhron çeviri hem subtitraları;
 - c) yardımcı olmaa, ki gelişsinnär kolaylıklar bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini kullanan insanın olsun açıklı başka dillerdä yaratmalara, taa geniş uygulayarak çeviri, dublat etmäk, sinhron çeviri hem subtitraları;
 - d) gözletmää, ki türlü kultura akçıyalarını organizat etmäk için eki desteklemäk için sorumlu bakannıklar uygun uurda hesaba alsınnar bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin hem dä onnarın kulturalarının bilmesini hem praktikada kullanmasını o bakannıklar tarafından girişildii hem destek edildii akçıyaların çerçevesindä;
 - e) gerçekleştirmää çalışmaları, aniki saalamaa kultura akçıyalarını organizat etmäk için eki desteklemäk için sorumlu bakannıkları saalamaa personallan, angısı serbestçä kullanêr uygun bölgä dilini eki azınnık dilini, kalan halkın dilindän (dillerindän) kaarä;

- f) isteklendirmää uygun bölgä dilini eki azınnık dilini kullanan insanın temsilcileri doorudan katılsınнар kultura akııyaların saalamasına hem plannamasına;
 - g) isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa kurulsun bölgä dillerindä eki azınnıklar dillerindä temsil edilän eki tiparlanan yaratmalar kopiıyaların toplanması hem saklanması için sorumnu organ eki organnar;
 - h) lääzım olduu zaman kurmaa hem/eki yardımcı olmaa hem finansat etmää izmeti, angısı gerçekteştirer çevirileri hem terminologiya araştırmalarını, ayırıcā, keezlän desteklemää hem geliştirmää herbir bölgä dilinin eki azınnık dilinin uygun administrativ, komertıaya, ekologiya, soıial, tehnik hem yurudik terminologiyasını.
2. Dokunarak o teritoriyalara, angılarında bölgä dilleri eki azınnıklar dilleri tradiııyaya görä kullanmêêrlar, Taraflar baalanêrlar, ani eer bölgä dilini eki azınnık dilini kullanan kişilerin sayısı verärsä dooruluk, izin vermää, isteklendirmää hem/eki yardımcı olmaa kultura akııyaların yapılmasına hem saalamaa onnarı öndeki punkta görä.
 3. Taraflar sınırlar aşırındaki kendi kultura politikasında baalanêrlar vermää uygun er bölgä dillerinä eki azınnıklar dillerinä hem onnarı gösterän kulturaya.

Statya 13 – Ekonomika hem toplum yaşaması

1. Dokunarak ekonimika hem toplum çalışmalarına, Taraflar baalanêrlar bütün devlet teritoriyasında:
 - a) çıkarmaa kendi zakonnarından herbir halları, angıları haksız yasak ederlär bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin kullanmasını dokumentlerdä, angıları ilişik ekonimika hem toplum yaşamasına, ayırıcā, kira annaşmalarında hem ölä tehnik dokumentlerindä, nicä produktıyayı kullanmak için instruktıyalar hem mehanizmaları kullanmak için instruktıyalar;
 - b) yasak etmää kompaniyaların iç kurallarına hem konfidensial dokumentlerä geçirilsin hallar, angıları yasak ederlär eki sınırlêêrlar bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin kullanılmasını, en azdan, hep o dili kullanan kişilär arasında ilişiklerdä;
 - c) karşı koymaa praktikaya, angısının keezi engel kurmaa bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin ekonimika hem toplum çalışmalarında kullanmasına;
 - d) yardımcı olmaa hem/eki isteklendirmää bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin kullanmasını yukardaki podpunktlarda gösterilmeyän başka formalarda.
2. Ekonomika hem toplum çalışmalarına dokunarak, Taraflar baalanêrlar devlet organnarın kompetentıyası kolaylık verdii kadar hem hekadar bunun için dooruluk var, bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin kullanıldı teritoriyada:
 - a) geçirmää kendi finans hem banka instruktıyalarına halları, angıları komertıya praktikasına uygun vererlär kolaylık kullanmaa bölgä dillerini eki azınnıklar dillerini ödemäk dokumentlerini (çek, tratta h. b) hazırlamakta yada başka finans dokumentlerini, yada, eer lääzımsa, saalamaa bu halların uygulanmasını;
 - b) ekonimika hem soıial sektorlarında, onnarın kontrolü altında bulunan (devlet sektoru), organizat etmää çalışmaları, angıları doorulu bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin taa geniş kullanmasına;
 - c) saalamaa, aniki soıial etiştirmesi kurumnarında, ölä nicä bolniıalar, ihtärlar için evlär hem yurtlar (obşçeıitıyalar), olsun kolaylıklar doktor izmetlerini vermää – bölgä dilini eki azınnıklar dilini kullanan kişilerä, angılarına lääzım bakım saalıkları yufka olduu için, büyük yaşlı oldukları için eki başka sebeptän, izmet etmää onnarın kendi dilindä:

- d) saalamaa lääzımnı ölçüleri alarak, aniki koruntuluk tehnikası instruktıyaları hazırlansınar birtakım bölgä dillerindä eki azınnık dillerindä dä.
- e) saalamaa, aniki tüketicileri hakları için devler organnarı tarafından verildii informatıya yayınnansın bölgä dillerindä eki azınnık dillerindä dä.

Statya 14 – Sınırlar aşırı diişimnär

Taraflar baalanêrlar:

- a) uygulamaa devletlär arasında, angılarında hep bir dil kullanılêr identik eki benzär formada, ikitarafli hem çoktarafli annaşmaları kultura, üretim, informatıya, profesyonel hazırlamak hem aralıksız üretim sferalarında, yada läözım oldu zaman çalışmaa imzalansın butakım annaşmalar, aniki yardımcı olmaa uygun devletlerdä hep bir dili kullanan kişilär arasında genişlensin ilişkilär.
- b) Bölgä dillerin eki azınnıklar dillerin intereslerindä yardımcı olmaa hem/eki geliştirmää sınır boyu iş birliini, ayırca, bölgä eki erli kuvetlär arasında, angıların teritoriyasında hep bir dil kullanılêr identik eki benzär formada.

PAY IV – HARTİYANIN UYGULANMASI

Statya 15 – Periodik raportlar

1. Taraflar belli zaman arası teslim ederlär Evropa Soveti Genel sekretarına, Ministrular Sovetin tarafından belli edilän formada bu Hartiyanın II-ci Payına görä götürüldüü kendi politikası için raport, hem o ölçülär için, angıları gerçeklemlerlär III-cü Payın o hallarını tamannamaa deyni, angılarınnan onnar kayıl oldular. İlk raport läözım teslim edilsin Hartiyanın ilgili Taraf için kuvedä girdiindän sora bir yıl içindä; öbür raportlar – üç yılda bir kerä ilk raporttan sora.
2. Taraflar saaleêrlar kendi raportların açık olmasını.

Statya 16 – Raportların incelenmesi

1. Evropa Soveti Genel sekretarına teslim edilän 15-ci statyaya görä bakılêrlar 17-ci statyaya görä kurulan ekspertlär komitetindä.
2. Organnar eki asoşıatıyalar, ani kurulmuş padişaalıkta, var nasıl çeksinnär ekspertlär komitetin önemini sorulara hem baalantılara, angılarını aldı üstünä Taraf bu Hartiyanın 3-cü payına görä. İlgili Taraflar konsultaıyılardan sora ekspertlär komiteti var nasıl hesaba alsın bu informatıyayı aşaadakı 3-cü punktta gösterilän raportu hazırlarkan. Bu organnar hem asoşıatıyalar var nasıl teslim etsinnär bildirileri II-ci Paya görä Tarafın götürdüü politikası için.
3. 1-ci punktta anılan raportlara hem 2-ci punktta anılan informatıyaya dayanarak, ekspertlär komiteti hazırlêr raport Ministrular Komiteti için. Bu raporta eklener läözımını yorumnamaklar hem raportu Ministrular Komiteti var nasıl bildirsın halka.
4. 3-cü punktta anılan raportta läözım olsun ekspertlär komitetin teklifleri Ministrular Komitetinä, aniki bitkincisi o teklifleri kullansın, hazırlarkan läözım olabilecek rekomendaıyaları bir eki birdän zeedä Tarafa.
5. Evropa Soveti Genel sekretarı hazırlêr Parlament Asambleyası için ikiyillik ayrıntılı raport bu Hartiyayı uygulanması için.

Statya 17 – Ekspertlär komiteti

1. Komitetä girer birär temsilci herbir Taraftan, angılarını seçer Ministrular Komiteti üüsek morallı, Hartiya sorunlarında kompetentli olan kişilär arasından, angıların kandidaturalarını ilerleder ilgili Taraf.
2. Komitetin azaları koyulêrlar altı yıla hem var nasıl koyulsunnar ikinci perioda. Komitet azası, angısı kimi sebeplerä görä yok nasıl izmet etsin bu postta bütün period, läözım

diiştirilsin 16-cı puktta gsteriln proēeduraya gr, da onu diiştirn aza lzım tamannasın önündeki azanın zaametini bitkiydn.

3. Ekspertlr komiteti kablederlr proēeduranın kurallarını. Onun sekretarlık izmetlerini saalr Evropa Soveti Genel sekretarı.

PAY 5 – SON HALLAR

Statya 18

Bu Hartiya Evropa Soveti aza-devletlerinä imzalamak için açıktır. O läüzim ratifikat olsun, kebledilsin eki kaavilensin. Ratifikațiya gramotaları, kabletmäk eki kaavilemäk dokumentleri verilerlär saklanılmak için Evropa Soveti Genel sekretarına.

Statya 19

1. Bu Hartiya girer kuvedä, açan Evropa Soveti aza-devletleri göstererlär kayıllını almaa üstünä bu Hartiyadaki baalantıları 18-ci statyaya uygun, üç ay geçiktän sora ertesi ayın ilk günündä.
2. Dokunarak herbir aza-devletä, angısı taa sora gösterecek kayıllını almaa üstünä Hartiyadaki baalantıları, Hartiya girer kuvedä ertesi ayın ilk günündä, ondan sora, açan geçer üç ay o gündän, nicä ratifikațiya gramotası, kabletmäk eki kaavilemäk dokumentleri veriler saklanmak için.

Statya 20

1. Bu Hartiyanın kuvedä girdiindän sora Evropa Soveti Ministrular Komiteti var nasıl teklif etsin Evropa Soveti azası olmayan herbir devletä katılmaa bu Hartiyaya.
2. Dokunarak herbir katılan devletä, Hartiya girer kuvedä ertesi ayın ilk günündä, ondan sora, açan geçer üç ay o gündän, nicä ratifikațiya gramotası, kabletmäk eki kaavilemäk dokumentleri veriler saklanmak için.

Statya 21

1. Herbir devletin var dooruluu, imzalayarak eki ratifikațiya gramotasını, kabletmäk eki kaavilemäk dokumentlerini saklanmak için vereräk, yapmaa bir yada taa zeedä nişannamak bu Hartiyanın 7-ci statyasının 2-5 punktlarına. Başka nişannamaklar olamaz.
2. Herbir Annaşan devlet, angısı yaptı nişannamak öndeki punkta görä, var nasıl bütün yada bir kısmını çarsın onu geeri, verip haber Evropa Soveti Genel sekretarına. Nişannamakların geeri çarılması girer kuvedä o günü, açan Genel sekretar kableder bölä haber.

Statya 22

1. Herbir Taraf var nasıl istedii zamanda denonsat etsin bu Hartiyayı, yollayıp haber Evropa Soveti Genel sekretarına.
2. Bölä denonsațiya girer kuvedä Genel sekretar haber kablettindän altı aydan sora, ertesi ayın ilk günündä.

Statya 23

Evropa Soveti Genel sekretarı bildirer Evropa Soveti aza-devletlerinä hem bu Hartiyaya katılan herbir devletä aşadakilär için:

- a) herbir imzalamak için;
- b) ratifikațiya gramotasının, kabletmäk, kaavilemäk eki katılmak dokumentini saklamaa verilmesi için;
- c) bu Hartiyanın kuvedä girmesinin herbir datası için 19-cu hem 20-ci Statyalara uygun;
- d) 3-cü Statyanın 2-ci puktu hallarının herbir uygulanmak haberi için;
- e) Bu Hartiyaya ilişik herbir başka çalışma için, haberlemäk eki bildirmäk için.

Bunnarın gerçek olduunu göstermäk üzerä aşada etkili imzalarını koyannar imzaladılar bu Hartiyayı.

Yapıldı Strasburgta noyabrinin 5-dä 1992 yılda ingiliz hem franțuz dillerindä, hem dä tekstlerin ikisi dä eşittir, birär ekzemplärda, angısı veriler saklanmak için Evropa Soveti arhivlerinä. Evropa Soveti Genel sekretarı yollêr onaylı kopyaları Evropa Sovetin herbir aza-devletinä hem herbir devletä, angısı çaarıldı katılsın bu Hartiyaya.